

روستا و توسعه، سال ۲۲، شماره ۸۷، پاییز ۱۳۹۸

DOI: 10.30490/RVT.2020.253862.0

تحلیل اثرات گردشگری روستایی در بهبود رفاه اجتماعی روستاییان: مطالعه موردی روستای برفجین شهرستان همدان

رضا موحدی^۱، فاطمه امیری^۲، زهرا تاجوک^۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۱۲/۱ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۱۱/۱۵

چکیده

هدف تحقیق حاضر بررسی اثرات مختلف گردشگری روستایی در بهبود رفاه اجتماعی روستاییان در روستای برفجین شهرستان همدان بود. پژوهش از نوع کاربردی و توصیفی-همبستگی بود و در آن، از رویکرد کمی و روش پیمایشی استفاده شد. جمعیت آماری تحقیق ۴۳۶ تن و جمعیت نمونه ۲۰۵ تن از روستاییان بودند که با استفاده از جدول کرجسی و مورگان

۱. دانشیار گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران (r.movahedi@basu.ac.ir).

۲. دانشجوی کارشناسی ارشد توسعه روستایی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران.
(f.amiri1371@gmail.com)

۳. دانشجوی کارشناسی ارشد توسعه روستایی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران.
(zahratajuk@gmail.com)

و بر اساس روش نمونه‌گیری تصادفی انتخاب شدند. ابزار جمع‌آوری داده‌ها پرسشنامه بود که سؤالات آن در سه بخش تنظیم شد. تحلیل داده‌ها با بهره‌گیری از روش تحلیل مسیر و مدل معادلات ساختاری به کمک نرم‌افزار WarpPLS صورت گرفت. نتایج نشان داد که متغیرهای سطح تحصیلات، اثرات اقتصادی گردشگری، اثرات زیرساختی گردشگری، اثرات کشاورزی، و سرمایه اجتماعی به‌طور مستقیم بر رفاه اجتماعی تأثیر گذارند؛ همچنین، بیشترین تأثیر مربوط به اثرات زیرساختی گردشگری بر اشتغال روستاییان با ضریب مسیر ۰/۵۰۲ و اثرات سرمایه اجتماعی حاصل از گردشگری بر رفاه اجتماعی با ضریب مسیر ۰/۳۷۲ بود.

کلیدواژه‌ها: رفاه اجتماعی، کیفیت زندگی، گردشگری روستایی، توسعه روستایی، برفجین (روستا)، همدان (شهرستان).

مقدمه

در میان هیاهوی روزمره زندگی شهری، نواحی روستایی با برخورداری از جاذبه‌های طبیعی و انسانی به یکی از کانون‌های عمده توجه افراد برای گذران اوقات فراغت بدل شده است. مطالعات نشان می‌دهد که با افزایش فشارهای روانی در زندگی شهری امروز، روستا به‌مثابه سرزمینی سرسبز و باصفا تبدیل به مدینه فاضله مردمی شده است که از دلتنگی‌های روزمره بدان پناه می‌برند. بنابراین، زندگی روستایی در برابر زندگی امروزی شهری عنصری مهم در تجربه گردشگری روستایی به‌ویژه با تحولات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جهان طی سده‌های اخیر شده است و روزه‌روز بر اهمیت و جاذبه خاص آن افزوده می‌شود (Fazelnia et al., 2011). امروزه، اهمیت گردشگری از نظر اقتصادی و اشتغال‌زایی به حدی است که می‌توان آن را نیروی محرکه اقتصاد هر کشور دانست. گردشگری مزیت‌های فراوان دارد و می‌تواند منبعی مهم برای اشتغال باشد، چرا که اشتغال در این صنعت به مهارت و کارآموزی در سطوح بالا نیاز ندارد و مردم محلی با کمی مهارت می‌توانند در مشاغل خدماتی مشغول به کار شوند

تحلیل اثرات گردشگری روستایی در.....

(Hezarjaribi and Najafi, 2011). گردشگری روستایی می‌تواند از یک سو، نقشی مهم در متنوع‌سازی اقتصاد جوامع روستایی در قالب صنعت گردشگری ایفا کند و از سوی دیگر (از طریق غلبه بر انگاره‌های توسعه‌نیافتگی و بهبود استاندارد زندگی مردم محلی)، وسیله‌ای برای تحریک رشد اقتصاد ملی باشد. همچنین، این صنعت می‌تواند در توانمندسازی مردم محلی، توسعه منابع انسانی، تنوع بخشی، رشد اقتصادی و همچنین خلق فرصت‌های شغلی جدید، در ارتباط تنگاتنگ با سایر بخش‌های اقتصادی و اجتماعی نقش عمده داشته باشد (Rokneddin Eftekhari and Ghaderi, 2002).

بسیاری از تحقیقاتی که در زمینه گردشگری روستایی انجام شده، بر اثرات آن در افزایش یا کاهش سطح کیفیت زندگی و رفاه اجتماعی ساکنان روستایی تأکید کرده‌اند. برای نمونه، کوستاس (Kostas, 2002) بر این باور است که گسترش گردشگری روستایی می‌تواند زمینه‌ساز ایجاد فرصت‌های جدید در نواحی روستایی شود، که از آن جمله است: ایجاد درآمد، افزایش اشتغال و رشد پایدار، تأمین هزینه‌های ایجاد زیرساخت‌های اقتصادی و اجتماعی، تحرک سایر بخش‌های اقتصاد روستا، امنیت و آسایش ساکنان محلی و حفاظت از منابع طبیعی و میراث فرهنگی. از سوی دیگر، به گفته کیم (Kim, 2012)، گردشگری روستایی ممکن است با افزایش آلودگی‌ها، تغییرات کاربری اراضی، افزایش قیمت‌ها، تغییرات فرهنگی و اجتماعی و فراتر رفتن از ظرفیت تحمل محیط، به کاهش کیفیت زندگی ساکنان روستایی در بسیاری از شاخص‌های عینی و ذهنی بینجامد. آنچه مسلم است، اگر گردشگری روستایی به گونه‌ای مناسب برنامه‌ریزی و مدیریت شود، می‌تواند شرایط دستیابی به توسعه پایدار در نواحی روستایی در کلیه زیرشاخه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی را فراهم کرده و با ارائه راهکارها و راهبردهای جدید، از مشکلات گریبانگیر نواحی روستایی بکاهد (Iorio and Corsale, 2010).

هرچند، برای بهبود وضعیت نواحی روستایی، نظریه‌های متعدد از جمله فقرزدایی، برابری (عدالت)، رفاه و توانمندسازی مطرح شده است (Bouzarjomehri et al., 2010)، ولی به باور

صاحب نظران، پیامد رفاه اجتماعی بیشتر در جوامع، رشد اقتصادی اجتماعات محلی آنها و از آن جمله روستاهاست (Silva et al., 2017 ; Schneider et al., 2002; Nobre et al., 2016). در مبنای مطالعات اجتماعی، بنا به تعریف، رفاه اجتماعی عبارت است از مجموعه‌ای متشکل از خدمات، مؤسسات و نهادهای ویژه تأمین زندگی مطلوب و برخوردار از موهبت‌های طبیعی و منابع اجتماعی. اهداف رفاهی شامل تولید امکانات رفاهی معمول مانند اشتغال، بهداشت، آموزش، و فقرزدایی است. در نظریه‌های جدید، دیگر برآورده شدن نیازها مطرح نیست، بلکه موضوع، مهیا کردن شرایطی از جمله توزیع درآمد، پرداخت‌های نقدی و غیرنقدی است (Hezarjaribi and Safari-Shali, 2012). سازمان ملل متحد «رفاه اجتماعی» را این‌گونه تعریف کرده است: رفاه اجتماعی دربرگیرنده دامنه‌ای گسترده از فعالیت‌ها و برنامه‌هایی است که با نظارت دولت، برای بهزیستی افراد و جامعه انجام می‌شود. در هر حال، در تحقیق حاضر، رفاه اجتماعی روستاییان تابعی از بخش‌های زیرساختی، اشتغال، اقتصادی، درآمد، شرایط کشاورزی و سرمایه اجتماعی است. رفاه اجتماعی رابطه‌ای مستقیم با کیفیت زندگی دارد؛ و بهبود کیفیت زندگی یکی از نگرانی‌های جوامع معاصر است. هرچند، ارتقای کیفیت زندگی در مقیاس‌های فردی و اجتماعی از دیرباز در کانون توجه برنامه‌ریزان بوده اما در دهه‌های اخیر، با اولویت یافتن اهداف اجتماعی و تدوین آنها در قالب برنامه‌های توسعه، به تدریج نگرش انسانی و جامعه‌شناختی درباره کیفیت زندگی در برنامه‌ریزی‌ها و سیاست‌گذاری‌های کلان کشورهای پیشرفته راه یافته است. با گسترش رویکرد انسانی و ورود مفهوم کیفیت زندگی در پژوهش‌ها یا نوشتارهای توسعه پایدار، مراکز و مؤسسات بسیاری به مطالعه مفهوم کیفیت زندگی و شاخص‌های سنجش و چگونگی ارتقای آن پرداخته‌اند.

به لحاظ مکانی، بیشتر مطالعاتی که تاکنون در ارتباط با کیفیت زندگی صورت گرفته، شامل نقاط شهری بوده و کمتر به نقاط روستایی پرداخته شده است. از آنجا که هنوز هم شماری چشمگیر از جمعیت دنیا به ویژه کشورهای جهان سوم در مناطق روستایی به سر می‌برند و نسبت به سکونتگاه‌های شهری، از کیفیت زندگی پایین‌تری برخوردارند، ضرورت

توجه به موضوع کیفیت زندگی در روستاها دوچندان احساس می‌شود. در ایران نیز بر اساس آخرین سرشماری صورت گرفته، حدود ۲۸/۵ درصد جمعیت کشور در نقاط روستایی زندگی می‌کنند. از سوی دیگر، شواهد حاکی از این است که کیفیت سکونتگاه‌های روستایی ایران نسبت به سکونتگاه‌های شهری پایین‌تر است (Heidari Sareban et al., 2017; Azadi et al., 2013).

در زمینه اثرات گردشگری روستایی، تحقیقات مختلفی در داخل کشور انجام شده که اکثر آنها حاکی از تأثیر مثبت گردشگری بر بهبود وضعیت اقتصادی و اجتماعی روستاییان است. برای نمونه، سعدی محمدی و همکاران (Sadi Mohammadi et al., 2017) نشان دادند که گردشگری در هر پنج بعد (انسانی، اجتماعی، طبیعی، فیزیکی، مالی) تأثیر معنی‌دار بر معیشت پایدار روستاییان و در نتیجه، بهبود کیفیت زندگی مردم منطقه اورامان دارد.

بر پایه نتایج تحقیق قدمی و همکاران (Ghadami et al., 2017)، درک و استفاده از ارزش‌ها و خواسته‌های جامعه میزبان در خصوص توسعه گردشگری در روستای فرح‌آباد شهرستان ساری زمینه‌ای مناسب برای تبیین درست اهداف بنیادی و مقطعی است و به‌مثابه پایه‌ای برای تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی توسعه گردشگری، راه را برای رسیدن به پیامدهایی مطلوب همچون توسعه پایدار محلی هموار می‌سازد. عنابستانی و همکاران (Anabestani et al., 2017) نیز در پژوهش خود بدین نتیجه رسیدند که در زمینه جذب و توسعه گردشگری، اصلی‌ترین ضعف موجود در روستای مورد مطالعه آنها عدم وجود آب‌وهوای مناسب در فصل‌های مختلف و مهم‌ترین نقطه قوت آن دسترسی به زیرساخت‌های خدماتی - بهداشتی است. کیانی سلمی و شاطریان (Kiani Salmi and Shaterian, 2017)، در مدل‌سازی پیامدهای گسترش گردشگری خانه‌های دوم در مناطق روستایی و اثر آن بر رضایت جامعه محلی (مطالعه موردی: بخش قمصر شهرستان کاشان)، نشان دادند که عوامل اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و زیست‌محیطی، به ترتیب، بیشترین سهم را در تبیین اثرات گسترش خانه‌های دوم گردشگری دارند و بر پایه یافته‌های به‌دست آمده از مدل ساختاری، توسعه گردشگری روستایی نقشی مهم

در رضایت‌مندی ساکنان محلی ایفا کرده است. همچنین، بر پایه نتایج مطالعه موسوی و همکاران (Mousavi et al., 2017)، در ارائه راهبردهای توسعه گردشگری در روستای صور، باید به راهبردهای تدافعی توجه شود که در آن، اولویت‌ها عبارت‌اند از مدیریت توسعه گردشگری در این روستا با توجه جدی به توسعه زیرساخت‌های اقامتی و رفاهی، انجام تبلیغات منسجم و ایجاد ابزارهای اطلاع‌رسانی، رفع موانع سرمایه‌گذاری، ایجاد تغییرات مثبت و سازنده در سطح مدیریت توسعه گردشگری در این روستا، و ارائه آموزش‌های تخصصی به جامعه محلی. سنایی مقدم و محمدی یگانه (Sanaei Moghaddam and Mohammadi Yeganeh, 2017) نیز در پژوهش خود نتیجه گرفتند که بر اثر تغییر در سطح سرمایه اجتماعی، تفاوت معنی‌دار در کیفیت زندگی خانوارهای عشایری پدید آمده است.

نتایج تحقیق رحیمی و پاژند (Rahimi and Pazhand, 2016) نشان داد که در منطقه مورد مطالعه، امکانات زیربنایی همچون راه ارتباطی، پارکینگ و امکانات بهداشتی چندان مطلوب نیست و به دلیل ازدحام شدید جمعیت در روزهای تعطیل، وضعیت زیست‌محیطی آن نیازمند توجه جدی است؛ نقش بازاریابی و تبلیغات نیز در توسعه صنعت گردشگری مؤثر ارزیابی شد؛ و در نهایت، بر اساس نتایج تحلیل‌های صورت گرفته در این پژوهش، بین رونق گردشگری و بهبود کیفیت زندگی رابطه معنی‌دار و همچنین، بین گسترش گردشگری و توسعه شهر رابطه معنی‌دار و مستقیم وجود دارد. رحمانی و همکاران (Rahmani et al., 2016) در پژوهشی نشان دادند که وضعیت توسعه گردشگری روستایی در روستاهای هدف و نمونه گردشگری در غرب مازندران نامطلوب است و باید توسعه پایدار روستایی در قالب رهیافت غالب توسعه بیش از پیش مورد توجه ویژه قرار گیرد تا با روشن شدن وضعیت گردشگری روستایی، برنامه‌ریزی و مدیریت اصولی بر اساس شناخت و آگاهی دقیق شکل گیرد.

بر پایه نتایج پژوهش حیدری ساربان (Heidari Sareban, 2015)، تقویت مشارکت ساکنان روستاها به‌عنوان ذی‌نفعان در طرح‌های توسعه روستایی و تقویت پایداری اجتماعی، ایجاد ارتباطات اجتماعی، تقویت خلاقیت و ابتکار روستاییان، ارتقای بهره‌وری به دلیل افزایش

آگاهی و کاهش تعارضات دسته‌جمعی از اثرات تقویت و توسعه گردشگری در راستای رفاه اجتماعی مناطق روستایی است؛ همچنین، گردشگری در ارتقای شاخص‌های سلامت، مدیریت پایدار منابع، انسجام درون‌گروهی، افزایش بهره‌وری نیروی کار، بهبود زیرساخت‌های کالبدی، افزایش تولیدات کشاورزی و در نهایت، ارتقای شاخص‌های رفاه اجتماعی در مناطق روستایی شهرستان مشکین‌شهر تأثیر گذار بوده است. لطفی و همکاران (Lotfi et al., 2017) در پژوهشی نشان دادند که گردشگری به‌عنوان عاملی بسیار مهم به‌ویژه در دهه‌های اخیر با تغییر در ساختار فضایی سکونتگاه روستایی مورد مطالعه (شمشک - تهران)، منجر به تغییر در عملکردهای آن شده و روند تحولات روستا را تشدید کرده است. گردشگری با تحول در ساختار شغلی روستا و افزایش درآمد، کاهش مهاجرت‌های روستایی - شهری، افزایش روند مهاجرپذیری، و در نتیجه، بالا بردن تمایل به ماندگاری در سکونتگاه روستایی، منجر به پایداری اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی در روستای مورد مطالعه شده است. بهرامی (Bahrami, 2016)، در تحقیقی با عنوان «اثرات تحلیلی آثار گردشگری بر توسعه سکونتگاه‌های روستایی (مطالعه موردی شهرستان مریوان)»، بدین نتایج دست یافت که از دیدگاه کل پاسخ‌گویان پژوهش، خودکفایی و تقویت اقتصاد منطقه از طریق رونق صنایع دستی محلی، افزایش کیفیت زندگی و حل معضل بیکاری مهم‌ترین نقش‌های رونق گردشگری در توسعه منطقه بوده است. در کنار نقش‌های مثبت گردشگری روستایی، این صنعت با پیامدهای منفی هم مانند تخریب پوشش گیاهی، افزایش شدید قیمت زمین و مسکن و پیدایش قیمت‌های کاذب و بورس‌بازی، از بین رفتن فرهنگ سنتی، تضاد اجتماعی بین جامعه میزبان و جامعه میهمان در منطقه همراه بوده است.

همچنین، کیم (Kim, 2012)، در پژوهشی با عنوان «مدل‌سازی شاخص‌های گردشگری روستایی در کشور کره»، بیان می‌کند که گردشگری به‌مثابه یک محرک مهم، نقشی تعیین‌کننده در کاهش مشکلات اقتصادی در جامعه روستایی کره دارد. به اعتقاد وی، دولت و بازار نقش مهمی در توسعه برنامه‌های گردشگری در روستاهای این کشور دارند. زامبران و

همکاران (Zambrano et al., 2010) به بررسی اثرات محیطی و اجتماعی طبیعت گردی در جزایر کاستاریکا پرداختند و بدین نتیجه رسیدند که بین رضایت جامعه محلی و اثرات توسعه گردشگری رابطه وجود دارد. ژانگ و لی (Zhang and Lei, 2012)، در بررسی راهبردهای توسعه گردشگری روستایی، به ضرورت تدوین این راهبردها در چین با تأکید بر ترکیب منابع داخلی و خارجی و مزایا و نقاط ضعف هر روستا اشاره کرده‌اند. ریچارد و دنیس (Richard and Dennis, 2005)، در پژوهشی با عنوان «گردشگری و کیفیت زندگی روستاییان»، گردشگری را عامل بهبود کیفیت زندگی روستاییان در شاخص‌هایی همچون: توسعه محلی، سطح دستمزدها، کاهش فقر، و بهبود آموزش و سلامتی روستاییان می‌داند؛ اما در مقابل، بیان می‌کند که بروز تأثیرات منفی همچون افزایش سطح قیمت‌ها و آلودگی‌ها کنترل و برنامه‌ریزی گردشگری مقصد را ضروری می‌سازد. بر پایه نتایج پژوهش اوندتی (Ondetti, 2016)، در برزیل، توزیع سرمایه‌های مادی از جمله مالکیت زمین به‌ویژه در روستاها نسبت به بیشتر کشورهای توسعه‌یافته نامتعادل‌تر است. این مسئله در بعضی از بخش‌ها منجر به نابرابری در آمد و کاهش رفاه بین مردم می‌شود؛ از این‌رو، اصلاح مشکل مالکیت زمین در روستاها می‌تواند فواید بسیاری همراه باشد که ایجاد فرصت‌های پس‌انداز، کسب درآمد از طریق اجاره، بهره‌مندی از اعتبار لازم برای دریافت وام و سایر اعتبارات و تاب‌آوری در برابر اثرات تورم از آن جمله است.

همدان از اصلی‌ترین مراکز گردشگری کشور و دارای سابقه و جاذبه‌های مهم تاریخی است و از این‌رو، همواره مورد توجه و میزبان تعداد زیادی از گردشگران خارجی و داخلی است. بنابراین، می‌توان با توجه به قابلیت‌های شهر همدان و روستاهای آن و با برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری در زمینه توسعه گردشگری در بخش روستایی و شهری همدان، گامی مهم در راستای توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی آن برداشت. بر این اساس، تحقیق حاضر بر آن است که به بررسی تأثیر گردشگری بر رفاه و کیفیت زندگی در روستای منتخب گردشگری شهر همدان (برفجین یا امامزاده کوه) بپردازد. روستای امامزاده کوه از توابع شهرستان همدان با

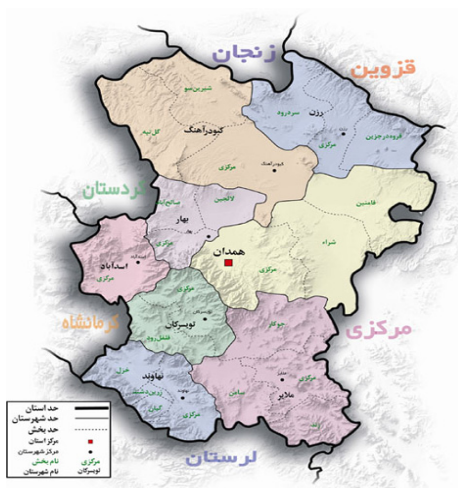
بهره‌مندی از جاذبه‌های متعدد تاریخی، مذهبی، طبیعی و اجتماعی، از اهمیت ویژه برخوردار است. از این رو، پژوهش حاضر می‌کوشد با شناسایی دقیق اثرات مختلف گردشگری در بهبود شرایط اقتصادی و اجتماعی مردم این روستا، راهبردها و راهکارهایی مناسب برای توسعه گردشگری روستایی ارائه دهد. بنابراین، مسئله اصلی پژوهش پاسخ بدین پرسش است که «آیا گردشگری باعث بهبود در شرایط اقتصادی و اجتماعی مردم در روستای امامزاده کوه شده است؟». در این راستا، برای بررسی وضعیت اقتصادی، از مؤلفه‌های اثرات اقتصادی، اثرات اشتغال‌زایی و اثرات کشاورزی گردشگری و برای بررسی وضعیت اجتماعی نیز از مؤلفه‌های اثرات رفاهی، اثرات زیرساختی و سرمایه اجتماعی گردشگری استفاده شده است.

روش‌شناسی تحقیق

پژوهش کاربردی حاضر از نوع توصیفی-همبستگی بوده که در آن، از رویکرد کمی و روش پیمایشی استفاده شده است. هدف اصلی تحقیق بررسی اثرات مختلف گردشگری روستایی در بهبود رفاه زندگی روستاییان در یکی از روستاهای منتخب گردشگری شهرستان همدان (روستای برفجین) بود. جمعیت آماری تحقیق را همه خانوارهای ساکن در روستای برفجین در سال ۱۳۹۶ تشکیل داده‌اند که براساس اطلاعات سالنامه آماری ۱۳۹۰، تعداد آنها ۴۳۶ نفر و کل جمعیت روستا ۱۶۲۲ نفر بود. از آن میان، ۲۰۵ نفر با استفاده از جدول کرجسی و مورگان انتخاب شدند و نمونه‌گیری بر اساس روش تصادفی انجام پذیرفت. ابزار جمع‌آوری داده‌ها پرسشنامه‌ای شامل سه بخش از سؤالات اطلاعات فردی (هفت سؤال)، سنجش اثرات گردشگری در متغیرهای اقتصادی (نُه سؤال)، اشتغال‌زایی (شش سؤال)، زیرساختی (هشت سؤال)، سرمایه اجتماعی (نُه سؤال)، کشاورزی (پنج سؤال) و سنجش رفاه اجتماعی (شش سؤال) بود. سؤالات پرسشنامه بر اساس طیف پنج‌گزینه‌ای لیکرت طراحی شده بودند. برای بررسی روایی سؤالات پرسشنامه با استفاده روایی همگرا و روایی افتراقی با توجه به شاخص متوسط واریانس استخراج شده (که همگی بالاتر از این مقدار بودند) مورد تأیید قرار گرفت.

برای بررسی پایایی سؤالات پرسشنامه نیز از ضرایب ترکیبی آلفای کرونباخ استفاده شد که همه مقادیر به دست آمده برای سؤالات قابل قبول بودند. همچنین، برای تحلیل داده‌ها، ابتدا با استفاده از SPSS19 پردازش داده‌ها و سپس، با استفاده از نرم‌افزار WarpPLS6 تحلیل مسیر انجام شد.

منطقه جغرافیایی مورد مطالعه روستای برفچین واقع در دهستان الوندکوه غربی از توابع بخش مرکزی شهرستان همدان بوده، که نام محلی آن امامزاده کوه است. این روستا با جمعیت کل ۱۶۲۲ نفر به عنوان روستای منتخب گردشگری شهرستان همدان در سال ۱۳۹۳ برگزیده شده است.

شکل ۱- نقشه جغرافیایی محل مورد مطالعه

نتایج و بحث

الف) یافته‌های توصیفی

بر اساس داده‌های گردآوری شده، سن پاسخ‌گویان از سیزده تا ۶۸ سال متغیر و میانگین آن ۳۹/۹۸ سال با انحراف معیار ۱۵/۴۷ بود. البته بیشترین فراوانی به محدوده سنی ۲۴ تا ۳۴ سال (۳۱/۸ درصد) و کمترین فراوانی به افراد بالای ۶۸ سال تعلق داشت. از مجموع افراد شرکت‌کننده، ۶۳/۹ درصد مرد و ۳۵/۴ درصد زن بودند. همچنین، ۸۷/۱ درصد پاسخ‌گویان متأهل و بقیه مجرد بودند. توزیع پاسخ‌گویان بر اساس تعداد فرزندان طبق گروه‌بندی انجام شده با بیشترین فراوانی (۵۴/۸ درصد) بدون فرزند تا حداکثر دارای دو فرزند و کمترین فراوانی (۱۰/۳ درصد) دارای شش فرزند و بیشتر بود. سطح تحصیلات جامعه مورد بررسی نیز از تنوع مناسب برخوردار بود، به گونه‌ای که ۱۷/۹ درصد دارای تحصیلات دیپلم به بالا (تحصیلات دانشگاهی)، ۴۱/۴ درصد تحصیلات ابتدایی، ۱۹/۸ درصد تحصیلات راهنمایی و ۱۹/۸ درصد بی‌سواد بودند. به‌منظور آگاهی از دیدگاه روستاییان، افرادی با مشاغل متنوع مورد بررسی و تحلیل قرار گرفتند. بر این اساس، شغل ۲۵/۹ درصد آزاد، ۲۰/۹ درصد کشاورز، ۳۳/۵ درصد خانه‌دار و ۸/۴ درصد کارگر بود؛ همچنین، ۱/۵ درصد بیکار یا فاقد شغل دائم، ۲/۷ درصد بازنشسته، ۴/۹ درصد کارمند و تعدادی هم از جامعه دانش‌آموزی بودند. سرانجام، درآمد پاسخ‌گویان در سه سطح (کم، متوسط، زیاد)، به‌ترتیب، با ۸۴، ۱۴/۲ و ۱/۸ درصد گروه‌بندی شد.

بر پایه نتایج بخش توصیفی، تأثیر گردشگری بر شاخص‌های اقتصادی روستای مورد مطالعه (در قالب نه سؤال از اهالی روستا با طیف گزینه‌های خیلی زیاد تا خیلی کم) چندان مناسب نبوده، به گونه‌ای که میانگین‌های به‌دست آمده کمتر از حد استاندارد است. ولی تأثیر اقتصادی گردشگری در زمینه افزایش درآمد عمومی ساکنان روستا ($m=2/94$) و افزایش قیمت زمین و املاک مسکونی ($m=2/72$) نزدیک به میانگین و در حد قابل قبول بوده است. نتایج نشان داد که تأثیر گردشگری بر زیرساخت‌های روستای مورد مطالعه (در قالب هشت

سؤال با طیف گزینه‌های خیلی زیاد تا خیلی کم) نیز چندان مناسب نبوده و بالاترین میانگین به‌دست آمده مربوط به بهبود زیرساخت‌های ارتباطی مانند تلفن و اینترنت در روستا ($m=2/70$) و کمترین میانگین مربوط به ایجاد تفرجگاه‌ها برای روستاییان و گردشگران ($m=2/11$) است.

جدول ۱- میانگین نظرات پاسخ‌گویان درباره تأثیر گردشگری بر شاخص‌های مختلف در روستای مورد مطالعه

متغیر	گویه‌ها	میانگین	انحراف معیار
اقتصادی	افزایش درآمد عمومی ساکنان روستا	۲/۹۴۸	۰/۹۸۱
	افزایش قیمت زمین و املاک مسکونی در اثر توسعه گردشگری	۲/۷۲۸	۰/۹۲۳
	افزایش تقاضا برای محصولات خانگی روستاییان	۱/۹۸۴	۰/۹۶۸
	افزایش درآمد حاصل از رونق گرفتن صنایع دستی	۱/۸۶۹	۱/۴۹۳
	افزایش سرمایه‌گذاری و تسهیلات دولتی برای توسعه در روستا	۱/۷۶۶	۰/۸۱۹
	افزایش سرمایه‌گذاری بخش خصوصی	۱/۷۸۵	۰/۷۸۹
	کاهش فقر در روستا	۱/۸۷۳	۰/۸۷۸
	تنوع تولیدات کشاورزی و غیر کشاورزی	۱/۸۳۵	۰/۸۷۴
	ایجاد منابع جدید درآمدی برای روستاییان	۱/۷۷۷	۰/۸۵۲
	زیرساخت‌ها	ایجاد و توسعه اقامتگاه‌های مسکونی	۲/۴۷
بهبود کیفیت حمل‌ونقل در روستا		۲/۲۷۲	۱/۰۱۴
گسترش خدمات و امکانات مختلف برای روستاییان از جمله فروشگاه‌ها و اماکن عمومی		۲/۱۶۴	۰/۹۴۴
بهبود زیرساخت‌های ارتباطی مانند تلفن و اینترنت		۲/۷۰۶	۱/۰۶۱
ایجاد تفرجگاه‌ها برای روستاییان و گردشگران		۲/۱۱۸	۰/۹۶۷
زیباسازی بافت روستا مانند مساکن و معابر		۲/۳۲۹	۱/۰۰۳
ایجاد و توسعه زیرساخت‌هایی مانند پل، جاده و مسجد		۲/۲۹۸	۱/۰۲۷
اشتغال	جذب نیروی کار از بخش کشاورزی به گردشگری	۱/۹۰۰	۰/۸۶۲
	ایجاد شغل دوم در کنار بخش کشاورزی	۱/۸۹۶	۰/۹۲۰
	فرصت‌های شغلی جدید برای مردم روستا	۱/۹۱۱	۰/۸۹۲
	احساس امنیت شغلی روستاییان	۱/۰۴۹	۱/۰۰۴
	فصلی شدن اشتغال در بخش گردشگری و کشاورزی	۲/۱۱۸	۲/۱۲۹
	اشتغال دائم برای روستاییان به‌ویژه جوانان	۱/۸۶۹	۰/۸۴۰

تحلیل اثرات گردشگری روستایی در.....

متغیر	گروه‌ها	میانگین	انحراف معیار
کشاورزی	تغییر الگوی کشت با توجه به تقاضای جدید	۱/۸۴۲	۰/۸۷۸
	ماشینی شدن کشاورزی به علت جذب کارگران در مجتمع	۲/۳۰	۰/۸۸۹
	ترخیص نیروی کار کشاورزی	۱/۹۳۴	۰/۸۵۰
	تغییر کاربری زمین‌های کشاورزی و تبدیل آن به کاربری‌های دیگر	۱/۹۶۵	۰/۸۸۲
	افزایش تمایل جوانان به کار کشاورزی	۲/۰۰۷	۰/۹۶۴
سرمایه اجتماعی	اعتماد بین گردشگران و مردم روستایی	۳/۴۵۲	۱/۰۳۵
	ارتباط مردم با نهادهای غیردولتی و دولتی	۲/۷۲۴	۰/۹۸۴
	تعلق خاطر روستاییان به روستای خود	۲/۸۹۶	۱/۰۷۸
	همکاری اقتصادی یا مالی و سرمایه جمعی در بین مردم	۲/۹۲۷	۰/۹۹۹
	تعاون و همکاری بین مردم منطقه	۳/۱۳۷	۰/۹۹۰
	اعتماد بین روستاییان	۳/۱۱۷	۰/۹۸۶
	همکاری و مشارکت فیزیکی اعضا در طرح‌های عمرانی روستا	۳/۲۹۱	۰/۹۵۶
	همدلی و وحدت بین روستاییان و اقوام مختلف	۳/۱۷۶	۰/۹۵۶
	همکاری و مشارکت اجتماعی و سیاسی روستاییان در کارهای جمعی و عام‌المنفعه	۳/۲۲۲	۰/۹۵۴
	تغییر کیفیت زندگی نسبت به قبل	۲/۱۴۵	۱/۰۱۱
رفاه اجتماعی	امنیت در روستا	۳/۴۹۸	۱/۰۶۹
	خشنودی و شادی در بین روستاییان	۳/۳۳۳	۱/۰۶۳
	افزایش امید به آینده در بین ساکنان	۳/۲۳۳	۰/۹۲۹
	گسترش خدمات عمومی عام‌المنفعه توسط دولت و مردم	۲/۵۴۰	۱/۰۱۳
	حساس رضایت روستاییان از زندگی خویش	۲/۸۴۶	۰/۹۴۸

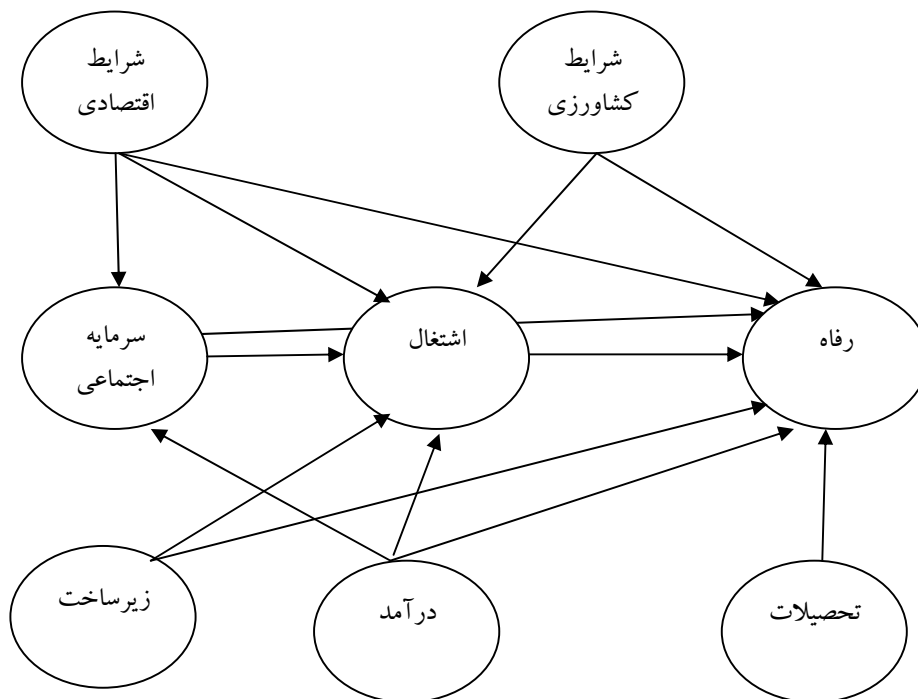
مأخذ: یافته‌های پژوهش

بر پایه نتایج بررسی تأثیر گردشگری بر اشتغال در روستای مورد مطالعه، فصلی شدن اشتغال در بخش گردشگری و کشاورزی با میانگین ۲/۱۱ و احساس امنیت شغلی روستاییان با میانگین ۱/۰۴، به ترتیب، بیشترین و کمترین میانگین را دارند. به نظر می‌رسد که امنیت شغلی

روستاییان به‌ویژه در حوزه کشاورزی با مشکلات عدیده روبه‌روست. همچنین، در خصوص تأثیر گردشگری بر کشاورزی در روستای مورد مطالعه، بیشترین میانگین مربوط به متغیر ماشینی شدن کشاورزی به‌علت جذب کارگران (۲/۳۰) بوده است. در بررسی تأثیر گردشگری بر میزان سرمایه اجتماعی در روستای مورد مطالعه نیز نتایج نشان می‌دهد که همه شاخص‌ها بالاتر از میانگین بوده، که بیانگر تأثیر بالای گردشگری بر سرمایه اجتماعی است. همچنین، بر اساس میانگین‌های به‌دست آمده، اعتماد بین گردشگران و مردم روستایی بالاترین میانگین (۳/۴۵) و ارتباط مردم با نهادهای غیردولتی و دولتی کمترین میانگین (۲/۷۲) را دارند. در خصوص تأثیر گردشگری بر رفاه اجتماعی نیز بررسی‌ها حاکی از تأثیر قابل قبول گردشگری بر شاخص رفاه اجتماعی مردم روستای مورد مطالعه بوده است، به‌گونه‌ای که تأثیر گردشگری بر امنیت در روستا بالاترین میانگین (۳/۴۹) و تدثیر گردشگری بر تغییر کیفیت زندگی نسبت به قبل (۲/۱۴) کمترین میانگین را به خود اختصاص داده‌اند.

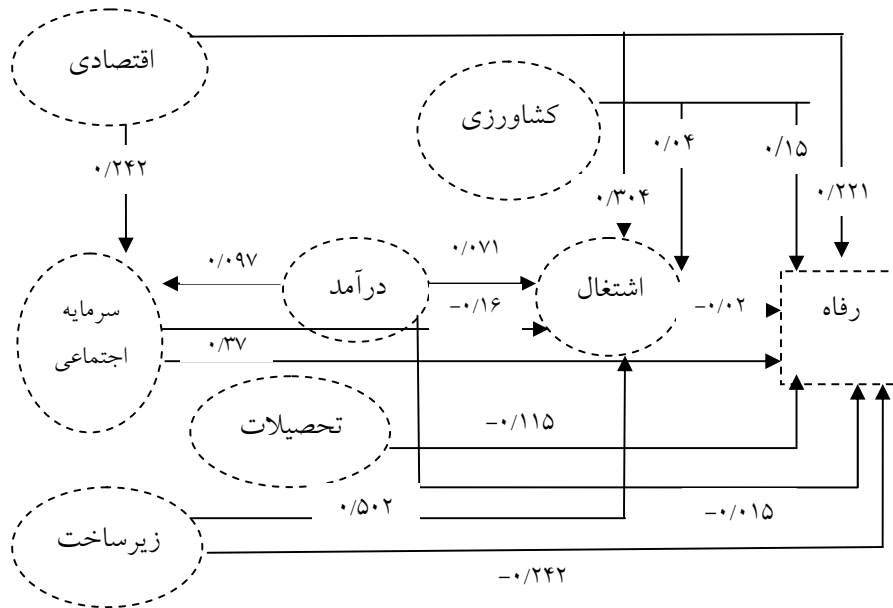
ب) یافته‌های تحلیلی

در این بخش، ابتدا به تحلیل مدل ساختاری پژوهش پرداخته می‌شود. بدین منظور، مدل مفهومی ترسیمی یا مفروض در ابتدای تحقیق با مدل ساختاری مقایسه می‌شود. منظور از مدل ساختاری بررسی ضرایب مسیر بین متغیرهای پنهان یا سازه‌هاست. در تحقیق حاضر، تعداد هشت متغیر پنهان و پنجاه متغیر مشاهده‌پذیر استفاده شده که بر این اساس، اثرات اقتصادی، اثرات کشاورزی، اثرات زیرساختی، درآمد و سطح تحصیلات در قالب متغیرهای مستقل، اثرات سرمایه اجتماعی و اثرات اشتغال در قالب متغیرهای میانجی و اثرات گردشگری بر رفاه اجتماعی در قالب متغیر وابسته ارزیابی شده‌اند (شکل ۲).

شکل ۲- مدل پژوهش و متغیرهای پنهان یا سازه‌ها

براساس نتایج، از بین متغیرهای مورد بررسی، تأثیر سطح تحصیلات بر رفاه اجتماعی ($\beta=0/11$ و $P=0/03$)، اثرات اقتصادی بر رفاه اجتماعی ($\beta=0/22$ و $P<0/01$)، اثرات اقتصادی بر سرمایه اجتماعی ($\beta=0/24$ و $P<0/01$)، اثرات زیرساختی بر اشتغال ($\beta=0/50$ و $P<0/01$)، اثرات زیرساختی بر رفاه اجتماعی ($\beta=0/24$ و $P<0/01$)، اثرات کشاورزی بر اشتغال ($\beta=0/30$ و $P<0/01$)، اثرات کشاورزی بر رفاه اجتماعی ($\beta=0/15$ و $P<0/01$)، و سرمایه اجتماعی بر رفاه اجتماعی ($\beta=0/37$ و $P<0/01$) به‌طور مستقیم در سطح پنج درصد معنی‌دار است. در بین این رابطه‌های تأثیرگذار و معنی‌دار، با توجه به مقادیر ضریب مسیر که در جدول ۲ آمده، بیشترین تأثیر مربوط به تأثیر مستقیم اثرات زیرساختی گردشگری بر اشتغال روستاییان (با ضریب مسیر ۰/۵۰۲) و اثرات سرمایه اجتماعی حاصل از گردشگری بر رفاه اجتماعی (با ضریب مسیر ۰/۳۷۲) است.

شکل ۳- اثرات مستقیم و غیرمستقیم متغیرهای مستقل و وابسته با توجه به ضرایب مسیر

جدول ۲- خلاصه نتایج تحلیل مسیر (ضرایب و سطح معنی داری)

نتیجه	سطح معنی داری	ضریب	مسیر
تایید	۰/۰۳۰	-۰/۱۱۵	تحصیلات- رفاه روستاییان
رد	۰/۱۱۳	۰/۰۷۱	درآمد- اشتغال زایی
رد	۰/۰۵۷	۰/۰۹۷	درآمد- سرمایه اجتماعی
رد	۰/۴۰۲	-۰/۰۱۵	درآمد- رفاه
رد	۰/۲۱۷	۰/۰۴۸	اثرات اقتصادی- اشتغال زایی
تایید	<۰/۰۰۱	۰/۲۴۲	اثرات اقتصادی- سرمایه اجتماعی
تایید	<۰/۰۰۱	۰/۲۲۱	اثرات اقتصادی- رفاه
تایید	<۰/۰۰۱	۰/۵۰۲	اثرات زیرساختی- اشتغال زایی
تایید	<۰/۰۰۱	-۰/۲۴۲	اثرات زیرساختی- رفاه
رد	۰/۳۶۶	۰/۰۲۱	اشتغال- رفاه
تایید	<۰/۰۰۱	۰/۳۰۴	اثرات کشاورزی- اشتغال زایی
تایید	۰/۰۰۷	-۰/۱۴۹	اثرات کشاورزی- رفاه
رد	۰/۳۹۹	۰/۰۱۶	سرمایه اجتماعی- اشتغال زایی
تایید	<۰/۰۰۱	۰/۳۷۲	سرمایه اجتماعی- رفاه

مأخذ: یافته‌های پژوهش

تحلیل اثرات گردشگری روستایی در.....

به منظور بررسی قدرت پیش‌بینی مدل از طریق متغیرهای وابسته، از مقادیر ضریب تعیین (R^2) استفاده شده است. فالک و میلر (Falk and Miller, 1992) و کوک (Kock, 2011) مقادیر بزرگ‌تر یا مساوی ۰/۱ را برای ضریب تعیین قابل قبول می‌دانند. با توجه به مقادیر جدول ۳، می‌توان نتیجه گرفت که مدل ساختاری تحقیق از قدرت پیش‌بینی کافی برخوردار است، به گونه‌ای که ۲۸/۵ درصد از واریانس متغیر رفاه اجتماعی روستاییان با متغیرهای اثرات گردشگری بر سرمایه اجتماعی و اشتغال تبیین می‌شود.

جدول ۳- ضرایب تعیین متغیرهای وابسته

متغیر وابسته	مقدار ضریب تعیین (R^2)
اشتغال‌زایی	۰/۵۵۳
سرمایه اجتماعی	۰/۰۷۴
رفاه روستاییان	۰/۲۸۵

مأخذ: یافته‌های پژوهش

در نهایت، برای بررسی اعتبار سازه‌های تشکیل‌دهنده متغیرهای وابسته و اعتبار پیش‌بینی آنها، از آزمون استون-گایسر^۵ (Q^2) استفاده می‌شود. مقادیر Q^2 معمولاً نزدیک به مقدار R^2 است، گرچه برخلاف ضرایب R^2 ، ضرایب Q^2 مقادیر منفی را نیز می‌توانند اختیار کنند (Kock, 2014). در تحقیق حاضر، مقادیر آزمون استون-گایسر بالاتر از صفر محاسبه شده، که نشان‌دهنده ظرفیت و توان مدل مورد نظر برای پیش‌بینی است (جدول ۴).

جدول ۴- مقادیر آزمون استون-گایسر

متغیر وابسته	مقدار آزمون استون-گایسر (Q^2)
اشتغال‌زایی	۰/۵۴۶
سرمایه اجتماعی	۰/۰۷۸
رفاه روستاییان	۰/۲۸۸

مأخذ: یافته‌های پژوهش

4. predictive validity
5. Stone-Geisser test

به منظور بررسی کیفیت و برازش مدل مناسب، از شاخص‌های برازش حاصل از نرم افزار PLS استفاده شد. این نرم افزار چهار شاخص برازش ارائه می‌کند، که عبارت‌اند از: میانگین ضریب مسیر (APC)^۶، میانگین ضریب تعیین (ARS)^۷، میانگین عامل تورم واریانس (AVIF)^۸ و شاخص برازش کلی مدل (GOF)^۹. مقدار هر شاخص بین صفر تا یک بوده و مقادیر نزدیک به یک بیانگر کیفیت مناسب مدل است (Norouzi and Nejat, 2016). مقادیر احتمال به دست آمده برای APC و ARS کمتر از ۰/۰۵ است؛ بنابراین، مدل از این نظر برازش مناسب دارد. از نظر شاخص AVIF نیز از آنجا که مقدار آن برابر با ۱/۱۵۹ و کمتر از پنج است، مدل از برازش عالی برخوردار است. مقدار GOF به دست آمده برابر با ۰/۴۵۳ بوده و بیانگر کیفیت عالی مدل ساختاری تحقیق است.

جدول ۵- شاخص‌های برازش مدل

شاخص	حد مطلوب	مقدار	سطح معنی‌داری	وضعیت
میانگین ضرایب مسیر (APC)	$p < 0/05$	۰/۱۷۳	۰/۰۰۱	مناسب
میانگین ضرایب تعیین (ARS)	$p < 0/05$	۰/۳۰۴	$< 0/001$	مناسب
میانگین عامل تورم واریانس (AVIF)	عالی = کوچکتر از عدد ۳/۳ قابل قبول = بین ۳/۳ تا ۵ ضعیف = کوچکتر از ۰/۱	۱/۱۵۹	-	عالی
شاخص کلی نیکویی برازش (GOF)	متوسط = بین ۰/۳۵ تا ۰/۱ عالی = بزرگتر از ۰/۳۶	۰/۴۵۳	-	عالی

مأخذ: یافته‌های پژوهش

6. average path coefficient
7. average R-square
8. average variance inflation factor
9. goodness of fit

نتیجه گیری و پیشنهادها

مزیت‌ها و اهمیت گردشگری به حدی است که می‌توان آن را نیروی محرک اقتصادی هر کشور و منبع مهم اشتغال‌زایی دانست. گسترش گردشگری در چارچوب توسعه روستایی می‌تواند زمینه‌ساز ایجاد فرصت‌های جدید در نواحی روستایی و از آن جمله ایجاد درآمد، اشتغال پایدار، ایجاد زیرساخت‌های اقتصادی و اجتماعی، تحرک سایر بخش‌های روستا، امنیت و آسایش روستاییان، و حفاظت از منابع طبیعی و میراث فرهنگی باشد. از این رو، تحقیق حاضر به بررسی اثرات مختلف گردشگری روستایی در بهبود رفاه اجتماعی روستاییان در شهرستان همدان پرداخته است.

نتایج تحلیل توصیفی نشان داد که در خصوص تأثیر گردشگری بر شاخص‌های مختلف اقتصادی، زیرساختی، کشاورزی، اشتغال، سرمایه اجتماعی و رفاه اجتماعی، بیشترین تأثیر به ترتیب مربوط به شاخص میزان سرمایه اجتماعی و شاخص رفاه اجتماعی و کمترین تأثیر مربوط به شاخص‌های اشتغال‌زایی و توسعه کشاورزی بوده است. بنابراین، پیشنهاد می‌شود که در برنامه‌ریزی‌ها و سیاست‌های گردشگری روستایی، به مقوله گردشگری کشاورزی از طریق اجرای برنامه‌هایی مانند گردشگری غذا، گردشگری محصولات کشاورزی و نمایشگاه‌های فصلی یا دائمی در روستاها توجه بیشتری شود، چون با توجه به این که مشکل اصلی در روستای مورد مطالعه اشتغال است، با توسعه گردشگری کشاورزی می‌توان وضعیت اشتغال و کشاورزی منطقه را بسیار بهبود بخشید.

در بررسی تأثیر گردشگری بر میزان سرمایه اجتماعی، با توجه به مقدار میانگین‌های به‌دست آمده، بالاترین تأثیر مربوط به اعتماد بین گردشگران و روستاییان و همکاری و مشارکت در طرح‌های عمرانی روستاست. در خصوص تأثیر گردشگری بر مؤلفه‌های رفاه اجتماعی، بیشترین تأثیر گردشگری بر امنیت در روستا و خشنودی و شادی روستاییان گزارش شده است. بنابراین، به نظر می‌رسد که شرایط لازم در روستای مورد مطالعه برای جذب بیشتر

گردشگران و سرمایه گذاران داخلی و خارجی فراهم است و دولت و مردم روستا می توانند با برنامه ریزی و تبلیغات مناسب زمینه های حضور و مشارکت گردشگران بیشتر را فراهم سازند. نتایج بخش تحلیلی نشان داد که از بین عوامل مختلف تأثیر گذار بر رفاه اجتماعی روستای مورد مطالعه (برفجین)، متغیرهای سطح تحصیلات، اثرات اقتصادی گردشگری، اثرات زیرساختی گردشگری، اثرات کشاورزی گردشگری، سرمایه اجتماعی حاصل از گردشگری به طور مستقیم بر رفاه اجتماعی روستای مورد مطالعه تأثیر گذار بوده اند. یافته های به دست آمده توسط سعدی محمدی و همکاران (Sadi Mohammadi et al., 2017)، سنایی مقدم و محمدی یگانه (Sanaei Moghaddam and Mohammadi Yeganeh, 2017)، طیب نیا و همکاران (Tayebnia et al., 2016)، بهرامی (Bahrami, 2016)، و ریچارد و دنیس (Richard and Dennis, 2005) با نتیجه پژوهش حاضر در همین زمینه همخوانی دارد. این یافته بیانگر آن است که از طریق توسعه گردشگری روستایی می توان به رشد اقتصادی، کشاورزی، سرمایه اجتماعی و رفاه اجتماعی روستاها کمک کرد. همچنین، با توجه به ضرایب مسیر به دست آمده، نتایج نشان داد که بیشترین تأثیر بین متغیرها، مربوط به اثرات زیرساختی گردشگری بر اشتغال روستاییان و اثرات سرمایه اجتماعی حاصل از گردشگری بر رفاه اجتماعی بوده، که این نتیجه با یافته های مطالعه موسوی و همکاران (Mousavi et al., 2017)، رحیمی و پاژند (Rahimi and Pazhand, 2016)، حیدری ساربان (Heidari Sareban, 2015)، ژانگ و لی (Zhang and Lei, 2012) همخوانی دارد، ولی با یافته های رحمانی و همکاران (Rahmani et al., 2016) و لطفی و همکاران (Lotfi et al., 2017) مطابقت ندارد. بنابراین، پیشنهاد می شود که قبل از برنامه ریزی توسعه گردشگری روستایی، زیرساخت ها و بسترهای لازم در روستا با همکاری و مشارکت بین دولت و اهالی روستا فراهم شود، زیرا بر اساس نتایج تحقیق حاضر، فراهم کردن بسترها و زیرساخت های لازم برای توسعه گردشگری به طور مستقیم می تواند بر اشتغال زایی در روستا تأثیر گذار باشد و در نهایت، به افزایش رفاه اجتماعی در بین مردم روستا بینجامد. از این رو، پیشنهاد می شود که یکی از سیاست ها و راهبردهای مؤثر دولت

در زمینه اشتغال‌زایی در روستا، برنامه‌ریزی در راستای بهبود زیرساخت‌ها، ظرفیت‌ها و امکانات گردشگری هر روستا به کمک اهالی همان روستا باشد.

منابع

1. Anabestani, A., Einali, J. and Roumiani, A. (2017). Factors affecting the satisfaction of tourists with rural tourism area in Kharghan region of Bouin-Zahra County. *Quarterly Space Economy and Rural Development*, 6(2): 155-172. (Persian)
2. Azadi, Y., Jamshidi, A. and Jamini, D. (2013). Assessing the quality of life in rural areas in Ilam province (case study: Karzan village). *Research and Rural Planning*, 3: 49-71. (Persian)
3. Bahrami, R. (2016). An analysis of the role of tourism and its effects on the development of rural settlements (case study: Marivan County). *Studies of Human Settlements Planning*, 11(4): 119-133. (Persian)
4. Bouzarjomehri, K., Shayan, H. and Sadeghi, F. (2010). Determining the participation of rural women in agricultural activities case study: (East and North Banajoyeh villages of Bonab District, East Azerbaijan). *Arid Regions Geographic Studies*, 1(1): 69-86. (Persian)
5. Falk, R.F. and Miller, N.B. (1992). A primer for soft modeling. University of Akron Press.
6. Fazelnia, G., Kiani, A., Ramezanzadeh, M. and Afshar-Omrani, E. (2011). Analysis of socio-economic and physical environmental effects of second home construction in tourism villages, based on host community point of view (case study: Barase village, Tonkabon County). *Studies of Human Settlements Planning*, 15(2): 102-119. (Persian)
7. Ghadami, M., Sharepour, M. and Naghavi, M. (2017). Developing tourism development goals in framework of a value thinking approach: case of Farahavar village in Sari. *Space Economy and Rural Development*, 6(1): 77-94. (Persian)
8. Heidari Sareban, V., Yari-Hesar, A. and Saeb, S. (2017). A study on effects of tourism on promoting the social welfare indices (case study: Onar and Kojang villages, Meshkinshar County). *Social Welfare*, 16(4): 127-157. (Persian)
9. Heidari Sareban, V. (2015). Explanation of the factors influencing the promotion of social welfare in rural areas (case study: Meshkinshar County). *Human Geographic Researches*, 47(4): 657-672. (Persian)

10. Hezarjaribi, J. and Najafi, M.M. (2011). Social trust and development of tourism. *Urban and Regional Studies and Researches*, 7(2): 53-70. (Persian)
11. Hezarjaribi, J. and Safari-Shali, R. (2012). Anatomy of social welfare. Tehran: Society and Culture Publications. (Persian)
12. Iorio, M. and Corsale, A. (2010). Rural tourism and livelihood strategies in Romania. *Rural Studies*, 26(2): 152-162.
13. Iran Statistic Center (2011). *Iran statistical year book*. Tehran: Iran statistic center. (Persian)
14. Kim, N.Y. (2012). Tourism destination competitiveness, globalization, and strategic development from a development economics perspective. PhD Thesis, University of Illinois, USA.
15. Kiani Salmi, S. and Shaterian, M. (2017). Modeling the consequences of second home tourism expansion in rural areas and its influence on local community's satisfaction (case study: Ghamsar District of Kashan County). *Research and Rural Planning*, 6(2): 191-209. (Persian)
16. Kock, N. (2011). Using warpPLS in e-collaboration studies: mediating effects, control and second order variables, and algorithm choices. *International Journal of E-Collaboration*, 7(3): 1-13.
17. Kock, N. (2014). A note on how to conduct a factor- based PLS-SEM analysis. Laredo TX: Script Warp Systems.
18. Kostas, E. (2002). Rural truism: an opportunity for sustainable development of rural areas. <http://www.sillignakis.com>. Retrieved 25 January, 2019.
19. Lotfi, H., Moradi, A., khalifeh, E. and Haghighi-Motlagh, Z. (2017). Definition of the effects of tourism on rural sustainability, case study: Shemshak village, Tehran province. *Studies of Human Settlements Planning*, 11(4): 133-149. (Persian)
20. Mousavi, M., Niroumand Shishavan, S., Majnoui Totakhaneh, A. and Aftab, A. (2017). Strategic formulation of rural tourism development using SWOT-ANP integrated model (case study: Savar village in Bonab County). *Research and Rural Planning*, 6(2): 24-37. (Persian)
21. Nobre, C.A., Sampaio, G., Borma, L.S., Castilla-Rubio, J.C., Silva, J.S. and Cardoso, M. (2016). Land-use and climate change risks in the Amazon and the need of a novel sustainable development paradigm. *Proc. Natl. Acad. Sci.*, 113: 10759-10768.
22. Norouzi, H. and Nejat, S. (2016). Structural equation modeling by a simple way, Warp PLS and LISREL. Tehran: Fojan Publications. (Persian)

23. Ondetti, G. (2016). The social function of property, land rights and social welfare in Brazil. *Land Use Policy*, 50: 29-37.
24. Rahimi, M. and Pazhand, F. (2016). Effects of tourism on urban development with emphasis on improving quality of life (case study: Gachsaran County). *Urban Areas Studies*, 3(7): 19-37. (Persian)
25. Rahmani, V., Molaei-Hashjin, N. and Amarshirkiani, T. (2016). Strategic analysis of rural tourism in west Mazandaran area towards sustainable development. *Space Economy and Rural Development*, 5(3): 135-151. (Persian)
26. Richard, J.R. and Dennis, M.B. (2005). Recreation, tourism and rural well-being; a report from the Economic Research Service (7). Washington DC.
27. Rokneddin Eftekhari, A. and Ghaderi, A. (2002). Role of rural tourism in rural development (analyzing the theoretical frameworks). *Modarres Quarterly*, 6(2): 23-41. (Persian)
28. Sadi Mohammadi, S., Moradi, A. and Rashidi, Z. (2017). The analysis of the impacts of tourism on the quality of rural life (case study: Uraman District of Sarvabad County). *Geography*, 52(1): 122-136. (Persian)
29. Sanaei Moghaddam, S. and Mohammadi Yeganeh, B. (2017). Geographical analysis of the social capital role in the tribal households' quality of life (case study: Il-Noei, Zilaei Tribe, Charam County, Kohgiluyeh and Boyer-Ahmad province). *Studies of Human Settlements Planning*, 12(2): 339-355. (Persian)
30. Schneider, R., Arima, E., Veríssimo, A., Barreto, P. and Souza, C. (2002). Sustainable Amazon: limitations and opportunities for rural development. World Bank Technical Paper No. 515. World Bank: Washington DC.
31. Silva, J.M.C., Prasad, S. and Diniz-Filho, J.A.F. (2017). The impact of deforestation, urbanization, public investments and agriculture on human welfare in the Brazilian Amazonia. *Land Use Policy*, 65: 135-142.
32. Zambrano, A.M.A., Broadbent, E.N. and Durham, W.H. (2010). Social and environmental effects of ecotourism in the Osa Peninsula of Costa Rica: The Lapa Rios case. *Ecotourism*, 9(1): 62-83.
33. Zhang, H. and Lei, S.L. (2012). A structural model of residents' intention to participate in ecotourism, the case of a wetland community. *Tourism Management*, 33: 916-925.